Н.М. Антонюк,
кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри іноземних мов і перекладу
(Академія адвокатури України)

Міжнародні технології навчання правничої термінології у змісті іноземномовного перекладу

Ключові слова: *новітні міжнародні технології, Болонський процес, правнича термінологія, іноземномовний переклад, комунікація, текст, креативний підхід.*

Вчені світу у буремному 21-му столітті продовжують керуватись гаслом Френсіса Бекона про те, що знання – це сила. Знання іноземних мов – рушійна сила спілкування. Адже майбутнє за тим, хто володіє сучасними, новітніми міжнародними технологіями. Особливо актуальним є в наш час наближення і гармонізації систем освіти країн Європи розвиток власного освітнього продукту. Згідно ідеології Болонського процесу відбувається формування єдиного інтелектуального простору. Постає логічне питання інтелектуальної власності. Тематика сфери інтелектуального права звучить не тільки на заняттях з правознавства, але й при викладанні іноземних мов студенам-майбутнім юристам, адвокатам, фахівцям в галузі міжнародного права та перекладачам.

Вивчаючи англійську, німецьку, французьку, італійську мови, а також латинську, грецьку, іспанську, студенти, для прикладу, залюбки перекладають з української вищеперерахованими мовами статтю про інтелектуальну власність зі "Словника термінів" за ред. В.Г. Гончаренка [5, 247]. Адже стаття дає цікаву і вичерпну інформацію про поняття інтелектуальної власності, введене у 1967 році Конвенцією про створення Всесвітньої організації інтелектуальної власності (І.В.). Відбувається саме при перекладі цієї інформації інтеграція міжпредметних зв'язків: правознавства, української та іноземної мов.

Студенти перекладають, вивчають і повторюють, що І.В. традиційно поділяється на авторське прав і право промислової власності, засвоюють при перекладі основні нормативні акти, що регулюють відносини І.В.

В ході "болонізації" системи освіти реальна інтеграція в Європу неможлива без інтеграції освітніх технологій взагалі і міжнародних технологій навчання будь-якої сучасної термінології, зокрема життєво-важливої, дієвої правничої термінології у змісті іноземномовного спілкування та перекладу.

Міжнародні сучасні технології іноземномовного перекладу включають як класичні підходи, так і абсолютно новітні.

До речі, за кордоном зараз існує дуже сувора система відстеження прав І.В.

А світ зараз вимагає абсолютно нових знань і технологій. Виникло навіть нове термінологічне поняття: нанофемтотехнологія. Це щось на кшталт нових стратегій, що випереджають сучасний інтелектуальний ринок.

Найбільш "просунуті" науковці впевнені, що від екологічних, політичних катастроф, від перенаселення і негативізмів врятують нанотехнології.

Класичні міжнародні технології навчання, зокрема в контексті перекладознавства, базуються на ділових рольових іграх, театралізовано-життєвореалістичних

© Н.М. Антонюк, 2009

персоніфікованих дійствах, "круглих столах", науково-практичних конференціях, колоквіумах, семінарах.

А от для перекладу іноземними мовами та уявної, віртуальної міжпланетної конференції студентам пропонується термін "НАНО" (від грецького "nanos" – карлик). Нано – це префікс, що означає 10 в мінус дев'ятому ступені, або одну мільярдну частину. Один нанометр – це величина, яка співставляється з розмірами окремих молекул.

Перекладацьку та інтелектуальну майстерність студентів стимулює інформація про те, що сам термін "нанотехнології" як загальний опис молекулярних технологій придумав у 1986 році студент Масачусетського технологічного інституту Ерик Дрекслер, який у своєм футуристичному есе "Машини творення" писав про те, що поява нанотехнологій стала справжнім революційним переходом від маніпуляцій з речовиною до маніпуляцій з окремими атомами для побудови принципово нової речовини. Сьогодні вчені представляють собі три основні напрями розвитку нанотехнологій.

По-перше, зборка нових матеріалів з незвичними властивостями (наприклад, надміцні углеродні нанотрубки). По-друге, виробництво електронних мікрочипів, розміри яких будуть співставлені з молекулами. І, по-третє, найперспективнішим напрямом вважається створення нанороботів розміром з молекулу. Перші такі механізми, як вважають експерти журналу Scientific America, з'являться вже у 2025 році. Похідним цього стане революція в сільському господарстві: нанороботи будуть виробляти їжу, замінивши рослини і тварини. Стабілізується екологічна обстановка – нова нанотехнологічна промисловість вже не буде виробляти сміття, що забруднює планету, а нанороботи зможуть ліквідувати наслідки старих забруднень. Поки що перелік товарів, які створені з допомогою нанотехнологій, досить невеликий. На ринку нанопродуктів сьогодні популярні діодні дисплеї для мобільних телефонів і комп'ютерів, антибактеріальні, і антикорозійні емульсії та лабораторне устаткування для аналізу клітин ДНК.

Звичайно, при перекладі використовується відносно нова, але вже майже класична технологія комп'ютерного перекладу, виходу у віртуальний галактичний простір.

Переклад – як текст. Сучасна лінгвістика розглядає текст перш за все як інструмент спілкування. Перекладний текст повинен бути повноцінною заміною вихідного тексту перш за все у комунікативному плані – в плані свого словесного чи емоційного впливу.

Студенти залюбки перекладають серію текстів під рубрикою "главенство закону". Для прикладу, текст "Нобелевський номінал не уникне страти " викликає, зазвичай, піднесення темпу діалогічного мовлення студентів, розвиток їх уяви і включення іноземномовного пасивного глосарію. Суть вище названого тексту не залишає байдужим жодного студента незалежно від рівня володіння іноземно мовною лексикою:

Апеляційний суд Сан-Франциско відмовився замінити смертний вирок Стенлі Уільямсу, відомому "вихователю" злочинців всього світу. Він став таким праведним після того, як у 1981 році сколотив лос-анжелевську молодіжну вуличну банду "Крибз". Потрапивши до в'язниці, Уільямс почав писати дитячі книжки, розвернув активну діяльність з перевиховання ув'язнених та розробив міжнародну програму захисту підлітків від бандитизму і наркотиків. За ці зусилля його прихильники п'ять разів висували кандидатуру Уільямса на Нобелевську премію світу. Останній раз така пропозиція надійшла у 2001 році з боку депутатів парламенту Швейцарії. Заслуги Стенлі залишилися непоміченими апеляційним судом. Жюрі присяжних визначило, що за свої злочини Стенлі Уільямс заслуговує смертної кари. Він мав можливість звернутись з апеляцією до Верховного суду США.

У процесі навчання і життєдіяльності у студента, перекладача, дослідника з'являється потреба у своїй професійній реалізації, інакше кажучи, у передачі іно-

земною мовою певної наукової інформації, результатів дослідницьких пошуків, викладенні своїх ідей, поглядів, позиції шляхом наукової публікації. Звідси іноземно мовне наукове повідомлення має на меті насамперед комунікацію, тобто передачу виробленого досвіду, знань, а вже потім вплив на реципієнта. Зрозуміло, автор попередньо в деталях обмірковує процес наукового спілкування, який складається з таких етапів: визначення завдання комунікації; вибір способу і засобів спілкування; безпосередній процес спілкування; прогнозування зворотного зв'язку – реакції читача. З приводу останнього зазначимо, що автор не в змозі безпосередньо сприймати і розуміти реакцію свого співрозмовника і коригувати при потребі власні дії, він здатний лише уявити, передбачити його висновки з прочитаного. Тому для досягнення взаєморозуміння комунікатор повинен відшукати адекватні засоби для передачі певної інформації, а також врахувати запити і рівень знань читачів.

Онтологію перетворення у текст суб'єктивних мотивів автора, що випливають з його відношенням з реальною дійсністю, А.Р. Лурія зобразив таким чином: задум, думка, внутрішнє і зовнішнє мовлення. Мотив зумовлює виникнення задуму, який далі трансформується у внутрішнє мовлення (з певним змістом, але згорнуте і графічне аморфне), а потім у зовнішнє мовлення (текст) з властивою йому граматичною структурою.

Комунікатор має спрямувати свої зусилля на те, щоб зацікавити читача у сприйнятті нової інформації і разом з тим переконати його у надійності пропонованих ним наукових відомостей. Остання обставина і зумовлює специфіку наукового стилю передачі інформації. Оскільки завданням наукової прози є доведення відповідних положень, гіпотез, їх аргументацій, точний і системний виклад питань, з метою опису і інтерпретації явищ природи й суспільного життя, то науковий стиль характеризується специфічними властивостями організації письмового повідомлення: точністю і об'єктивністю, повнотою і однозначністю, послідовністю викладу матеріалу і прагненням наукової мов до адекватної передачі думки. Дослідники вказують і на таку специфічну рису наукового тексту, як тенденція до "відокремлення", що виявляється у використанні певних семантичних моделей речень і різних знакових систем. Всі ці моменти має враховувати перекладач при тлумаченні наукової публікації.

Науковий текст, на відміну від, наприклад, поезії, не має властивої їй сили інтонації, ліричного натиску, коли почуття виявляються багатшими від слів і думок.

Наукова література має показати щось наперед визначене, яке не терпить багатозначності, а тому обмежене певною логікою у викладі, правилами використання вербальних і невербальних знаків. Проте і вона, особливо її популярне відгалуження, не позбавлена емоційності, експресивності, яких надає своєму творінню, можливо несвідомо, автор з метою впливу на читача, встановлення з ним емоційного контакту.

Читач вступає у наукове спілкування, діалог з перекладачем дослідником і водночас з автором тексту з метою одержання певної інформації. Безперечно, щоб у електричній мережі виник струм, потрібна різниця потенціалів: на одному кінці – мінус, на іншому – плюс. Отже, читач має потребувати нової інформації для поповнення своїх знань і тоді, звичайно, з'явитися необхідність у передачі певних відомостей і досягненні взаєморозуміння між відправником і одержувачем інформації.

Окремої уваги заслуговує передача іноземною мовою правничої наукової інформації. Саме переклад сприяє виникненню та розповсюдженню еквівалентів лексичних одиниць, які або одночасно запозичуються кількома мовами з єдиного джерела, або проходять кілька проміжних етапів послідовних запозичення у межах того чи іншого ланцюга мов. Отже, переклад теж відіграє далеко не останню роль у розвитку мов. Бо це не лише намагання передати певну інформацію засобами іншої мови, але й випробування можливостей мови перекладу, її здатності передавати думку, висловлену іншою мовою. І якщо у мові перекладу

бракує необхідних лексичних одиниць, саме перекладачі першими намагаються створити відповідний лексичний еквівалент у мові перекладу, коли вони натрапляють на лакуни.

Особливо часто такі ситуації виникають при юридичному та технічному перекладі. Бувають випадки, коли той чи інший термін, який дуже широко вживається в одній мові, ще не зареєстровано в іншій. Лакуна рано чи пізно заповниться, але завжди виникає питання, як саме вона повинна заповнитися. Зараз науково-технічна термінологія створюється, як правило, організовано, за участю термінологічних комісій та інших установ, на які покладено таке завдання. Проте окремі перекладачі теж істотно впливають на створення нових термінів. Нові терміни при перекладі можуть або просто запозичуватись, або передаватися засобами рідної мови. Але незалежно від способу перекладу незареєстрованих термінів, цей переклад здійснюється з метою одержання їхніх формальних еквівалентів. Причому, таким еквівалентом може бути навіть довільне словосполучення типу конкурентноспроможна продукція. Перекладачеві інколи доводиться самостійно створювати еквівалентні терміни рідною мовою, причому основна проблема, яку доводиться розв'язувати перекладачеві науково-технічної літератури, полягає саме у перекладі термінів, що веде до появи неологізмів, які становлять досить великий відсоток всієї лексики у перекладах. Справа в тому, що перекладачі змушені винаходити засоби передачі відсутнього терміна для подальшого його стандартизація та закріплення у відповідних термінологічних словниках. А виходячи з того, що будь-який словник претендує на істину в останній інстанції, перекладач має своїм завданням враховувати не лише досвід найбільш розвинених мов світу, але й місцеві умови та традиції, пов'язані зі словниковим складом мови. Важливу роль відіграє також фонетична та граматична будова мови. Отже, виникає інша проблема: якомога вдаліше поєднати національні традиції з позитивним світовим досвідом. Особливо це стосується мов, у яких національна термінологія перебуває на стадії формування, де саме переклади наукової правничої літератури з інших мов служать одним із основних шляхів поповнення фахових терміносистем та їх стандартизації [6].

Інколи саме перекладачі звертають увагу на те, що той чи інший термін рідної мови не відповідає основним вимогам термінотворення, бо якраз перекладачі, як ніхто інший, мають можливість порівнювати термінологічні еквіваленти мови оригіналу та мови перекладу. Під невідповідальністю того чи іншого терміна може розумітися його надмірна громіздкість, нездатність утворювати деривати тощо. Часом перекладачі просто заступають невдалий термін його іншомовним еквівалентом. Це може відбуватися як узгодження, так і стихійно.

Для прикладу, майже інтернеціаналізмов стало англомовне слово "dealer" – торговець, ділер, посередник. Словосполучення англійською мовою "dealer in foreign exchange" – продавець іноземномовної валюти; "dealer in stolen property"можна передати українським еквівалентом "торговець краденим".

Різні моно лінгвістичні, двомовні та тлумачні словники юридичної лексики по – різному трактують ті, чи інші поняття і лише контекст та креативний підхід до перекладу тексту призводять до адекватності.

Для розвитку монологічного та діалогічного, юридичного, іноземного мовлення студентів в базі міжнародних технологій – віртуальна консультація адвоката та клієнта, яку залюбки "програють" студенти. Дійові особи: Адвокат (Україна), перекладач, клієнт (Великобританія).

Намагання клієнта розібратись у такому:

Конституція України гарантує кожному право на судовий захист і передбачає, що держава має забезпечувати фінансування та належні умови для функціонування судів та діяльності суддів. З огляду на це у державному бюджеті України окремо визначаються видатки на утримання судів. Не секрет, що здійснення правосуддя в

цивільному судочинстві потребує великих фінансових затрат. Частково такі затрати компенсуються державі шляхом обкладання судовим збором (державним митом) заяв, з якими особа звертається до суду. Другим джерелом фінансування судової діяльності є кошти, які сплачує зацікавлена сторона за розгляд судової справи, зокрема це витрати на інформаційно-технічне забезпечення; витрати на правову допомогу: витрати сторін та їхніх представників, що пов'язані з явкою до суду; витрати, необхідні для залучення свідків, спеціалістів, перекладачів та проведення судових експертиз, та витрат, пов'язані з проведенням огляду доказів за місцем їх знаходження та вивченням інших дій, необхідних для розгляду справи [4].

Роз'ясніть і прокоментуйте. Відтворіть цю ситуацію в діалогах між дійовими особами адвокатської практики.

Популярне англійське прислів'я говорить: "There are no limits to perfection" – немає меж досконалості. Тому міжнародні технології навчання іноземномовній комунікації в ході перекладу будь-якої соціальної термінології, рівно як і правничої, базується на креативному підході до інтерпретації тем, текстів, діалогів в писемному та усному мовленні, на використанні комп'ютерних програм та сучасних лінгвістичних "нанотехнології" – родзинок і знахідок викладача іноземної мови, перекладача і фахівці в галузі правничої лексики.

Список літератури:

1. ***Антонюк Н.М., Краснолуцьки К.К.*** Міжнародні організації: навчальний посібник (англ. та укр. мовами) / Н.М. Антонюк, К.К. Краснолуцьки. – Вінниця: Нова книги, 2004. – 240 с.
2. ***Антонюк Н.М.*** Правнича термінологія у змісті викладання іноземних мов / Н.М. Антонюк // Вісник Академії адвокатури України. – 2005. – № 3(4).
3. ***Антонюк Н.М.*** Болонська система: іноземні мови та переклад / Н.М. Антонюк // Вісник Академія адвокатури України. – 2007. – № 3(10).
4. ***Захарова О.С.*** Витрати на правову допомогу за ЦПК України / Захарова О.С. // Вища школа. – 2008. – № 6.
5. Правознавство: словник термінів / за ред. В.Г. Гончаренка. – К: Юрисконсульт, КНТ. – 2007.
6. ***Д'яков А.С.*** та ін. Основи термінотворення / А.С. Д'яков [та ін.]. – К.: Вид-во дім "КМ Academia", 2000. – 218 с.
7. ***Коломієць Л.В.*** Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу / Л.В. Коломієць. – К: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2004. – 522 с.
8. Переклад англійської наукової і технічної літератури / В.І. Карабан. – Вінниця: Нова книга, 2004. – 576 с.
9. ***Карабан В.І.*** Англійсько-український юридичний словник / В.І. Карабан. – Вінниця: Нова книга. 2004. – 1088 с.
10. ***Корнияка О.М.*** Лабіринти розуміння / Корнияка О.М. – К.: Знання, 1990. – 48 с.
11. ***Латышев Л.К., Проворотов В.И.*** Структура и содержание подготовки переводчиков в языковом вузе / Л.К. Латышев, В.И. Проворотов. – М.: НВИ. ТЕЗАУРУС, 2001. – 136 с.
12. ***Sonja Larsen*** and ***John Bourdeau.*** Legal Research for Beginners, New York 1997. – 294 с.
13. ***Rise B. Axelrod, Ch.B.Cooper***, Reading Critically, Writing Well, st. Martine's Press, New York. 1998. – 546 с.
14. ***A.S. Hornby.*** Oxford Student's Dictionary of Current English / A.S. Hornby. – M., 1998. – 769 p.
15. ***Rob Nolasco*** and ***Lois Arthur Conversation***. Oxford University Press. 1996. – 148.
16. ***G.P. Ladousse***. Role Play. – Oxford, 1997. – 174 с.
17. ***Curry D.*** More Dialogs for Everyday Use / D. Curry. – Washington. D.C., 2004. – 136 с.

РЕЗЮМЕ

Статья освещает методологическое видение международных технологий обучения юридической терминологии в содержании иноязычного перевода.

SUMMARY

The article deals with methodological vision of international techniques in teaching legal terminology in the context of foreign language translation.

Рекомендовано кафедрою
іноземних мов та перекладу

Подано 08.04.09